

[https://doi.org/10.52326/jss.utm.2023.6\(4\).11316.346.32-053.6:004.77:159.922\(478\)20](https://doi.org/10.52326/jss.utm.2023.6(4).11316.346.32-053.6:004.77:159.922(478)20)

PRIMARY ASSESSMENT OF CYBERBULLYING IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Arina Alexei*, ORCID: 0000-0003-4138-957X

Technical University of Moldova, 168 Stefan cel Mare Blvd., Chisinau, Republic of Moldova

*Corresponding author: Arina Alexei, arina.alexei@tse.utm.md

Received: 10. 28. 2023

Accepted: 11. 30. 2023

Abstract. Cyberbullying, along with other risks associated with the use of social networks, is an emerging problem of the 21st century. The purpose of the research was the primary evaluation of the cyberbullying phenomenon and the determination of its specificity in the context of the Republic of Moldova. To achieve the purpose of the research and confirm or reject the research hypotheses, a cross-sectional study was carried out in 4 high schools in the country. The 489 students (56.2% girls and 43.8% boys), aged between 10-17 years, were recruited from these locations. The results of the study reflected a high rate of victimization among children of 53.4%, significant differences according to the gender of the victim were not identified, there was little variation between the victimization of boys (54.7%) and girls (52.4%). Social networks are the environments where students were most often victims of the phenomenon, receiving annoying or offensive messages, in 67.3% of cases from people they know, including: friends, colleagues or friends of their friends. The primary assessment of the phenomenon will allow the present study to be used as a reference for future research.

Keywords: *Cyberbullying, phenomenon, frequency, high school, Republic of Moldova, victimization.*

Rezumat. Cyberbullying reprezintă un fenomen, care deopotrivă cu alte riscuri asociate utilizării rețelelor de socializare reprezintă o problemă emergentă a sec. XXI. Scopul cercetării a fost evaluarea primară a fenomenului de cyberbullying și determinarea specificului acestuia în contextul Republicii Moldova. Pentru atingerea scopului cercetării și confirmarea sau respingerea ipotezelor de cercetare a fost realizat un studiu transversal în 4 licee din țară. Din aceste locații au fost recrutați cei 489 elevi (56,2% fete și 43,8% băieți), cu vârste cuprinse între 10-17 ani. Rezultatele studiului au reflectat o rată înaltă de victimizare în rândurile copiilor de 53,4%, diferențe semnificative după sexul victimei nu au fost identificate, existând o variație mică între victimizarea băieților (54,7%) și cea a fetelor (52,4%). Rețelele de socializare sunt mediile în care cel mai des elevii au fost victime ale fenomenului, primind mesaje supărătoare sau jignitoare, în 67,3% cazuri de la persoane cunoscute, printre care: prieteni, colegi sau prieteni ai prietenilor lor. Evaluarea primară a fenomenului va permite utilizarea prezentului studiu drept referință pentru cercetările viitoare.

Cuvinte cheie: *Cyberbullying, fenomen, frecvență, liceu, Republica Moldova, victimizare.*

1. Introducere

Cyberbullyingul reprezintă o problemă emergentă la nivel internațional datorită utilizării Internetului și a rețelelor de socializare, care produc efecte negative precum este impactul devastator pe care îl au asupra vieții sociale, cu precădere în cazul copiilor și adolescenților. Studii extinse, care au evaluat nivelul de utilizare al Internetului printre adolescenții din întreaga lume, au arătat că cel puțin 95% din adolescenți sunt utilizatori activi ai Internetului [1], aproximativ 1/3 din numărul total al utilizatorilor Internetului sunt copii și adolescenți [2]. Un studiu realizat recent în 6 licee din Republica Moldova, a arătat că 90,6% din elevii claselor gimnaziale sunt prezenți online, având un cont creat pe rețelele de socializare [3], 88,3% elevi accesând zilnic Internetul și petrecând în mediul online 1-2 ore într-o zi de școală (26,2%) și mai mult de 4 ore într-o zi de vacanță (37,8%).

Fenomenul de cyberbullying a apărut încă în anii 90, când acesta a fost identificat pentru prima oară [4], reprezentând la acel moment o altă dimensiune a fenomenului de bullying, care fusese evidențiat cu 20 de ani mai devreme. Studii științifice relevante evaluării și analizei cyberbullying-ului au apărut abia la începutul anilor 2000, iar în ultimii ani numărul acestora a crescut în mod exponențial [4]. Cu toate că inițial cyberbullying era perceput drept o altă formă de bullying, fiind definit ca o agresiune ce are loc în mediul electronic, ulterior s-au conturat alte particularități ale cyberbullying-ului, care îl fac diferit de bullying-ul tradițional. Iată de ce mai mulți cercetători la nivel internațional recomandă realizarea studiilor care să se concentreze exclusiv pe fenomenul de cyberbullying [4, 5, 6], pentru a putea evalua obiectiv fenomenul, argumentând necesitatea mai multor studii în acest domeniu.

Studii relevante fenomenului de cyberbullying au fost realizate în Germania [7], Tailanda [8], Canada [9], SUA [10] etc. Elevii din Republica Moldova, nu sunt o excepție, iar studii relevante sunt absolut necesare pentru a înțelege mai bine, care este nivelul de conștientizare, particularitățile acestui fenomen în contextul național, alte studii orientate pe specificul cyberbullying-ului în Republica Moldova nu au fost încă realizate, astfel devine imposibilă analiza evoluției fenomenului fără a avea un studiu de referință în care să fie expuse cunoștințele, atitudinile și practicile adolescenților din Republica Moldova cu referire la cyberbullying. Astfel, scopul prezentului studiu științific este evaluarea primară a fenomenului de cyberbullying și determinarea specificului acestuia în contextul Republicii Moldova. Au fost formulate trei ipoteze ale cercetării:

- H1: Elevii din Republica Moldova înțeleg la ce se referă fenomenul de cyberbullying.
- H2: La nivelul școlilor studiate gradul de percepție al fenomenului de cyberbullying între elevi este scăzut.
- H3: Implicarea ca victimă în incidentele de cyberbullying nu depinde de gen.

Rezultatele obținute vor contribui la susținerea intervențiilor de prevenire și combatere a acestui fenomen prin recomandări bazate pe necesitățile reale ale adolescenților din Republica Moldova.

2. Fenomenul de cyberbullying

Internetul în secolul XXI este cea mai utilizată tehnologie de comunicații, prezentând multiple beneficii, așa ca accesul instant la informație, comunicare online, realizarea activităților educative, desfășurarea activităților profesionale, tranzacții financiare, servicii guvernamentale și sociale, atât pentru persoanele fizice cât și pentru persoanele juridice [11]. Însă pe lângă toate beneficiile pe care le prezintă, s-au identificat între timp diverse riscuri asociate utilizării Internetului, printre cele cu impact major social sunt denigrarea online,

publicarea informațiilor sensibile, războiul informațional, amenințările cibernetice care afectează deopotrivă tehnologiile de comunicații, sistemele informaționale și oamenii. Una din cele mai mari amenințări cibernetice la adresa ființei umane este cyberbullying-ul, care afectează cu precădere copiii și tinerii. Din punct de vedere etimologic, termenul cyberbullying-ul este format prin combinația cuvintelor: cyber și bullying.

Cuvântul "cyber" a apărut pentru prima oară în lucrarea lui Norbert Wiener: "Cybernetics; or control and communication in the animal and the machine" [12], care l-a descris ca interacțiunea dintre om și mașină, sistemul rezultat creând un mediu alternativ de interacțiune. Sensul etimologic al termenului "cyber", conform înregistrărilor făcute de Wiener [12] este cuvântul grecesc "kybernetes", care semnifică controlul asupra acțiunilor și provine de la cuvântul grecesc "steersman", semnificând "cel care conduce" [13]. Astfel se poate concluda că termenul "cyber" se referă la interacțiunea dintre factorul uman cu tehnologiile și sistemele informaționale [11], prin urmare fiecare dintre aceste 3 elemente care formează mediul cibernetic prezintă riscuri de securitate majore. Cel de-al doilea cuvânt este bullyingul, care apare atunci când o persoană este expusă în mod repetat la acțiuni negative de către alții ce durează o lungă perioadă de timp [14]. Cu toate că încă nu există un consens în ceea ce privește definițiile bullyingului, totuși există 3 criterii de bază: apare în mod repetat, deliberat și există un dezechilibru de putere în detrimentul victimelor, victimele întâmpină dificultăți de a se descurca cu situația creată [15].

Astfel, este foarte important de a defini cyberbullying-ul pentru a se asigura corectitudinea și înțelegerea corectă a informațiilor prezentate. În literatura de specialitate, se atestă dificultăți atunci când se încearcă de a defini fenomenul, care este relativ nou în comparație cu bullying-ul, astfel cyberbullying-ul nu este încă definit exact și nu poate fi măsurat [16]. În acest sens, au fost analizate mai multe articole științifice, publicate de cercetători de-a lungul anilor, pentru a identifica cuvintele cheie care pot defini fenomenul de cyberbullying. Astfel, cyberbullying-ul a fost definit ca și acțiune de rănire a altei persoane utilizând facilitățile tehnologiei informației și comunicațiilor [17]; o altă definiție de care s-au condus cercetătorii [5] descrie fenomenul ca postarea electronică a mesajelor răutăcioase despre o altă persoană, deseori realizată anonim; mulți cercetători definesc cyberbullying-ul ca formă de bullying înfăptuită prin mediile electronice [18], iar cyberbullying-ul în rândul copiilor și adolescenților ca și vătămare intenționată și repetată, de unul sau mai mulți făptuitori, care apare în mediul cibernetic, prin utilizarea computerelor și a altor dispozitive capabile să comunice prin acest mediu [15, 19], o altă definiție a cyberbullying-ul prezintă fenomenul ca "rău repetat și intenționat" provocat de utilizarea dispozitivelor electronice [20], sau ca și agresiune repetată sau batjocură intenționată ce are ca scop rănirea altei persoane, utilizând dispozitivele electronice în timpul jocurilor sau comunicării online [10]. După cum se poate observa din definițiile prezentate, cuvintele cheie se referă la bullying, vătămare, agresiune, răutate, rănire realizată prin mediul cibernetic, cu așa particularități ca: intenționat, repetitiv, anonim. Altă particularitate specifică cyberbullying-ului este dezechilibrul de putere [4], doar că în cazul cyberbullying-ului această particularitate este diferită, referindu-se mai degrabă la abilitățile de utilizare ale TIC decât la puterea fizică, ca în cazul bullying-ului, sau și mai complex referindu-se la amploarea pe care o poate avea fenomenul în cazul implicării mai multor persoane simultan, prin redistribuirea conținuturilor jignitoare.

Condițiile în care apare cyberbullying-ul se extind de la rețeaua de la școală la comunitățile online create cu diferite scopuri [21]. Unul din riscurile majore pe care îl prezintă

cyberbullying-ul versus bullying, este că bullying-ul se limitează doar la contextul de la școală sau a unui cerc restrâns de persoane, pe când cyberbullying-ul nu este limitat de spațiu [4, 5], numărul de făptași care pot distribui informațiile vătămătoare este nelimitat, iar în acest sens repetitivitatea nu se referă atât la acțiunea repetată de unii și aceeași făptuitori ci la replicarea informațiilor vătămătoare de către persoane care nu au fost inițiatorii acestor acțiuni însă s-au implicat pe parcurs.

Studii anterioare au arătat că în general adolescenții nu prea fac diferență dintre bullying și cyberbullying [22], de asemenea, într-un studiu recent publicat care a evaluat fenomenele de bullying și cyberbullying din Germania s-a determinat că există o asociere pozitivă puternică între aceste două fenomene, deoarece tinerii care au acumulat un scor sporit la bullying în școală au prezentat scoruri sporite și la cyberbullying [6]. Este clar că mediul este cel care face diferența esențială dintre aceste două fenomene, dar și anumite caracteristici definitorii.

Mediile în care are loc cyberbullying-ul sunt: email-ul, grupurile create pe rețelele de socializare, mesajele instant transmise în privat prin rețelele de socializare, sms-uri, apeluri telefonice, jocurile online, site-urile web.

În literatura de specialitate au fost definite 7 tipuri de cyberbullying [5]:

- transmiterea de mesaje vulgare, jignitoare către o persoană sau grup;
- hărțuirea online exprimată prin trimiterea în mod repetat a mesajelor jignitoare și urmărirea online a victimei;
- denigrarea care se referă la transmiterea mesajelor jignitoare sau false despre o persoană către alții;
- impersonarea reprezintă un mix de elemente de hărțuire și denigrare în care făptuitorul preia identitatea altei persoane și transmite mesaje jignitoare sau false din numele acelei persoane;
- excluderea se referă la lăsarea intenționată pe dinafara unui grup online a unei persoane cu scopul stigmatizării persoanei excluse;
- divulgarea - distribuirea secretelor personale sau a imaginilor online a unei persoane fără permisiunea acesteia;
- înșelătoria are loc atunci când agresorul convinge victima să îi destăinuie informații sensibile pe care ulterior le distribuie altor persoane.

Alte tipuri de cyberbullying descrise în literatură sunt [5]: uzurparea identității online a victimei cu scop de amuzament sau pentru a-i distrage reputația; trolling – insultarea online a persoanelor pentru a-i determina să răspundă provocărilor, furtul identității online pentru a beneficia de anumite servicii potențial jenante așa ca informații și noutăți de la asociațiile LGBT sau alte subiecte sensibile în societate aferente bolilor cu transmisie sexuală etc; phishing-ul prin care se determină persoanele să comunice informațiile personale sau financiare; amenințări de publicare a pozelor sau video-urilor în caz că persoana nu îndeplinește anumite condiții; sexting trimiterea de mesaje/poze/video cu caracter sexual etc.

Efectele avute de fenomenul de cyberbullying asupra persoanelor sunt grave și diverse, includ probleme psihologice, emoționale și sociale, așa ca:

- Emoțiile negative cu care se confruntă victimele cyberbullying-ului printre care: furia, neputința, tristețea și frica [23], ce pot avea impact major, victimele simțindu-se neajutorate deoarece nu pot opri agresiunea;

- Problemele psihologice des întâlnite sunt: depresia, anxietatea, sentimentul de singurătate, stimă de sine scăzută, comportament suicidal manifestat pentru a scăpa de tortură [24], stres, auto-percepție scăzută [5];
- Problemele sociale experimentate de victimele cyberbullying-ului sunt: performanța academică joasă, probleme familiare, consumul substanțelor interzise și al alcoolului, violență școlară, comportament nepotrivit [2, 5, 24, 25].

Astfel, în studiul publicat de Fondul Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF) se concludă că "niciun copil nu este absolut în siguranță în lumea digitală" [26].

3. Metode și instrumente de cercetare

Metodologia de cercetare s-a bazat pe evaluarea cantitativă a fenomenului de cyberbullying, ceea ce a permis de a descrie numeric atitudinile, comportamentele și opiniile unui eșantion de respondenți, de a evalua cantitativ un anumit fenomen social, ce poate fi considerat drept dovadă puternică. Pentru a colecta datele cantitative a fost selectată metoda cantitativă "ancheta sociologică" pe bază de chestionar, descrisă anterior de Pichot [27], ca fiind teste compuse dintr-un anumit număr de întrebări, prezentate subiecților, cu scopul de a determina opiniile, preferințele, sentimentele, interesele, comportamentele în anumite circumstanțe. Un test este considerat de încredere în cazul când se răspunde la întrebări în același mod în diverse ocazii [28].

Pentru ancheta pe bază de chestionar au fost respectate următoarele etape:

- stabilirea obiectului de cercetare, documentarea, determinarea subiecților și eșantionarea;
- selectarea tehnicilor și redactarea chestionarului, aplicarea pre-testului și colectarea opiniei evaluatorilor;
- realizarea cercetării (completarea chestionarului de către subiecții studiului);
- prelucrarea datelor colectate;
- analiza și interpretarea datelor.

Participanții la studiu au fost recrutați în 4 licee din Republica Moldova, 2 instituții fiind din municipiul Chișinău, o instituție din orașul Strășeni și o instituție din mediul rural. Recrutarea subiecților a fost realizată în mai multe etape, la etapa inițială bazându-se pe eșantionarea de conveniență, către directorii acestor instituții au fost transmise email-uri și prezentate solicitări în scris pentru realizarea studiului. Ulterior au fost realizate ședințe cu diriginții claselor V-X, care au fost selectate în mod aleatoriu la recomandarea directorilor adjuncți pe educație, din numărul claselor existente în liceu, pentru a li se explica care este scopul și obiectivele studiului științific. Selectarea subiecților a fost realizată în baza declarației semnate de tutorele legal al minorului, prin care se solicita acordul de participare la studiu.

Astfel studiul dat conține date cantitative importante, la nivel național, despre fenomenul de cyberbullying în rândul elevilor din clasele V-X din Republica Moldova.

Datele cantitative au fost obținute prin utilizarea metodei "ancheta sociologică" în bază de chestionar online, ce conținea întrebări deschise, închise cu selecție unică și cu selecție multiplă. Conținutul chestionarului a fost analizat de 2 sociologi (unul independent și unul contractat de către organizația finanțatoare) și 4 psihologi din instituțiile participante la studiu, pentru ca întrebările să fie formulate în mod accesibil, conform particularităților de vârstă, ulterior au fost realizate mici ajustări întrebărilor din chestionar. Toate întrebările au

fost condiționate și obligatorii pe platforma KoboToolbox. Completarea sondajului online a avut loc în clasă, la ora de informatică sau dirigenție, asistată de către un profesor sau psiholog și de cercetător, pentru a se asigura completitudinea răspunsurilor înregistrate de elevi. Avantajele sondajului online constau în timpul redus pentru colectarea datelor de la un număr mare de respondenți, în flexibilitatea tipurilor de întrebări și protejarea confidențialității respondentului prin reducerea influenței intervievatorului și a dezirabilității sociale [29]. Elevii au fost încurajați să adreseze întrebări în caz că au ceva neclarități. Subiecții au fost asigurați în prealabil despre confidențialitatea și anonimitatea răspunsurilor pe care le vor da, la rezultatele înregistrate având acces doar cercetătorul care realizează acest chestionar. Odată ce datele au fost colectate, au fost încărcate în baza de date pentru prelucrarea și analiza statistică.

Sondajul online nu a colectat date de identificare personală a elevilor, conform standardelor etice de cercetare propuse de UNICEF. Participarea la sondaj a fost voluntară, prin consimțământul informat, respectând anonimatul și confidențialitatea datelor. Elevii au fost informați în prealabil cu privire la anonimatul participării și respectarea dreptului de a se retrage din studiu în orice moment.

Participanții la studiu au fost informați despre scopul studiului științific și rolul fiecăruia din ei în evaluarea fenomenului de cyberbullying în Republica Moldova, însă nu au fost expuse prea multe detalii, care pot avea ca efect distorsionarea răspunsurile înregistrate și subminarea validității acestora [28]. În final, au fost completate 489 chestionare online (214 băieți și 275 fete) de către elevii claselor V-X, în perioada aprilie-mai 2023. Structura socio-demografică a eșantionului de elevi poate fi analizată în Tabelul 1.

Tabelul 1

Structura socio-demografică a eșantionului de adolescenți			
Date despre respondenți		Frecvența răspunsurilor	Procentul valid, %
Genul	Fată	214	43,8
	Băiat	275	56,2
Vârsta	10 ani	6	1,2
	11 ani	47	9,6
	12 ani	115	23,5
	13 ani	88	18,0
	14 ani	78	16,0
	15 ani	69	14,1
	16 ani	75	15,3
Clase	V	66	13,5
	VI	108	22,1
	VII	85	17,4
	VIII	81	16,6
	IX	70	14,3
	X	79	16,2

Continuare Tabelul 1

Media academică	9-10	106	21,7
	8-9	151	30,9
	7-8	107	21,9
	6-7	55	11,2
	5-6	12	2,5
	Nu țin minte / Nu vreau să răspund	58	11,9
Total		489	100

Au fost adresate 2 întrebări generice (cu selecție multiplă) despre dispozitivele electronice utilizate de către elevi pentru accesul la Internet și care sunt cele mai comune aplicații și platforme de comunicații utilizate de către aceștia, rezultatele obținute pot fi analizate în Tabelul 2. Scopul a fost de a determina dispozitivele și platformele online mai frecvent utilizate de către elevii din Republica Moldova.

Tabelul 2

Dispozitivele electronice și aplicațiile frecvent utilizate de către elevi

Tipul dispozitivelor și a aplicațiilor		Frecvența răspunsurilor	Procentul valid, %
Dispozitive	Telefon mobil	476	52,7
	Laptop	172	19,0
	Calculator	121	13,4
	Tabletă	84	9,3
	Consolă de joc	31	3,4
	Alt dispozitiv	19	2,1
Total		903	100
Aplicații și platforme de comunicații	Viber	419	15,7
	Youtube	403	15,1
	Instagram	366	13,8
	Tik tok	339	12,7
	Snapchat	204	7,7
	Telegram	178	6,7
	Discord	167	6,3
	WhatsApp	164	6,2
	Facebook	161	6,1
	Twitter	76	2,9
	Altele	68	2,6
	BeReal	65	2,4
	Google Chat	27	1,0
Skype	15	0,6	
Tinder	9	0,3	
Total		2661	100

Conform rezultatelor înregistrate, dispozitivele electronice cel mai des utilizate de către elevi sunt telefoanele (52,7%), laptopurile (19%) și calculatoarele (13,4%). Cele mai utilizate 5 aplicații web sunt: Viber (15,7%), Youtube (15,1%), Instagram (13,8%), Tik tok (12,7%) și Snapchat (7,7%).

Datele cantitative obținute au fost prelucrate utilizând software-ul dedicat IBM SPSS v.22.

3. Rezultate

Cu scopul de a demonstra prima ipoteză a cercetării H1, subiecții studiului au trebuit să definească fenomenul de cyberbullying, pentru aceasta a fost adresată o întrebare de tip deschis, răspunsurile au fost ulterior codificate corespunzător, cu o atenție deosebită. Rezultatele au arătat că elevii au auzit până acum de acest termen (93,5% au dat răspuns afirmativ) și în cea mai mare parte înțeleg la ce se referă acest termen, rezultatele pot fi analizate în Tabelul 3.

Tabelul 3

Definiția dată de subiecții studiului termenului de "cyberbullying"

Tipuri de cyberbullying experimentat	Frecvența răspunsurilor	Procentul valid, %
Bullying online	193	39,5
Hărțuire online	102	20,9
Jignire online	49	10,0
Batjocură online	43	8,8
Agresiune online	33	6,7
Violență online	23	4,7
Nu cunoaște răspunsul	13	2,7
Violență verbală online	7	1,4
Înjosire online	5	1,0
Amenințare online	4	0,8
Comportament indecent	4	0,8
Na	4	0,8
Bârfe online	3	0,6
Discriminare online	3	0,6
Atac psihologic online	2	0,4
Încălcarea drepturilor	1	0,2
Total	489	100,0

Rezultate semnificative au înregistrat următorii termeni: bullying online (39,5%), hărțuire online (20,9%), jignire online (10%), batjocură online (8,8%) și agresiune online (6,7%), toți acești termeni sunt utilizați în diverse studii științifice pentru a defini termenul "cyberbullying".

Întrebați unde anume au auzit pentru prima oară de termenul de cyberbullying, cea mai mare parte a respondenților a răspuns că în cadrul orelor de dirigință (41,1%), din Internet (29,3%), în cadrul altor ore la școală (10,7%), dintr-o altă sursă decât cele enumerate (6,8%) și de la părinți (5,5%).

La întrebarea care se referă la frecvența incidentelor de CB în anturajul lor, cei mai mulți au selectat frecvența moderată (30,7%), sau maximă (21,3%), cu toate acestea fiecare al 5-lea elev consideră că cazuri de cyberbullying nu au loc niciodată în comunitatea lor. Procentul mare al celor ce au selectat frecvența moderată sau maximă, totuși permite de a afirma, la etapa inițială, că fenomenul de cyberbullying are loc frecvent în Republica Moldova.

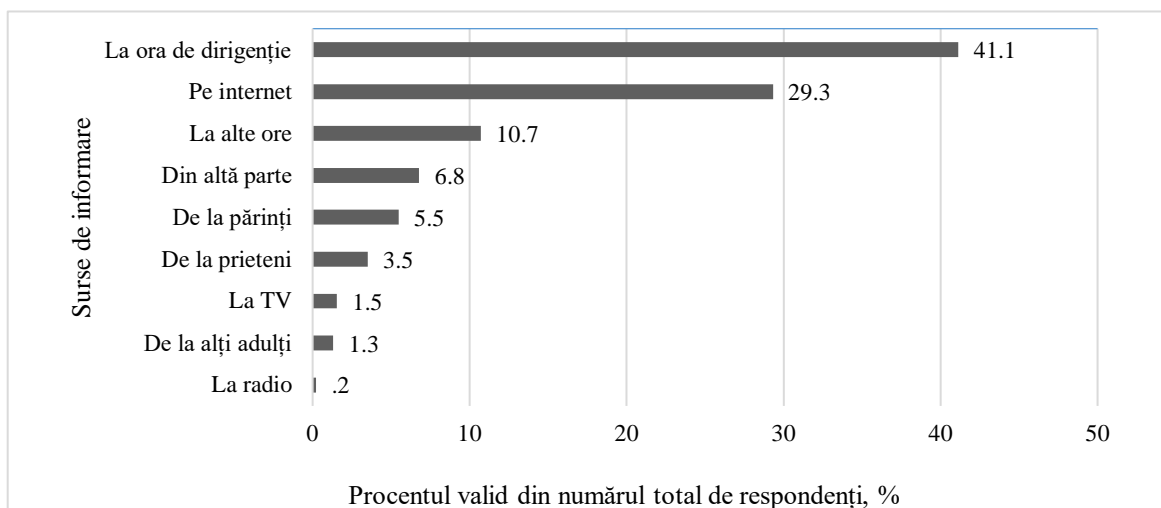

Figura 1. Sursele de informare despre cyberbullying.

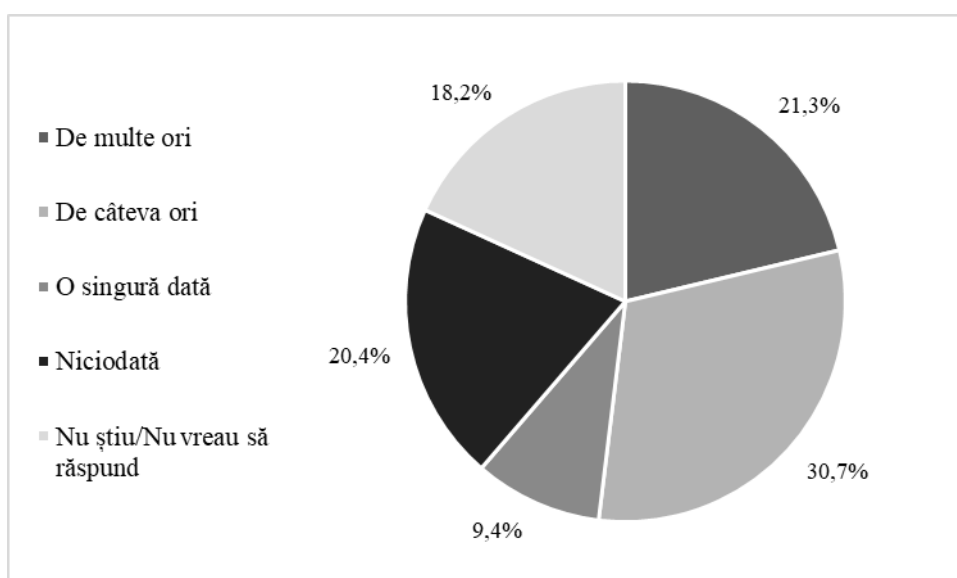

Figura 2. Frecvența incidentelor de cyberbullying în opinia respondenților.

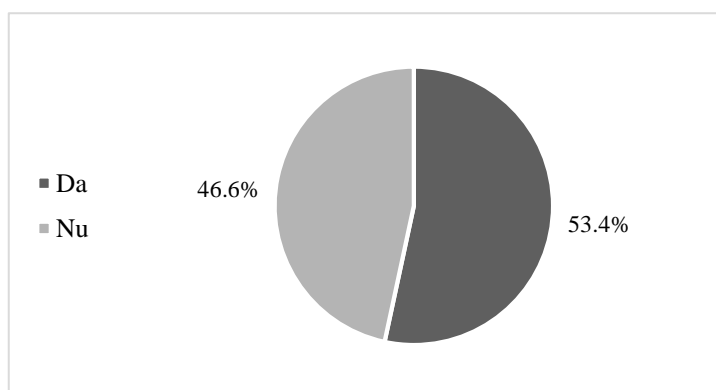

Figura 3. Nivelul de victimizare al subiecților studiului.

Ulterior, s-a urmărit identificarea victimelor, martorilor și agresorilor. Astfel, la întrebarea prin care se evalua numărul victimelor fenomenului de cyberbullying, 53,4% din respondenți au răspuns afirmativ.

Pentru stabilirea relației dintre sexul respondentului și nivelul de victimizare, a fost realizată analiza de corespondență, între variabilele menționate (Q2. Eu sunt: și Q11. Ți s-a

întâmplat ca cineva să te jignească în timp ce vorbeai (discutai, conversai, comentai) pe Internet?), se poate observa (figura 4) că nivelul de victimizare al băieților este mai mare (54,7%) față de cel al fetelor (52,4%).

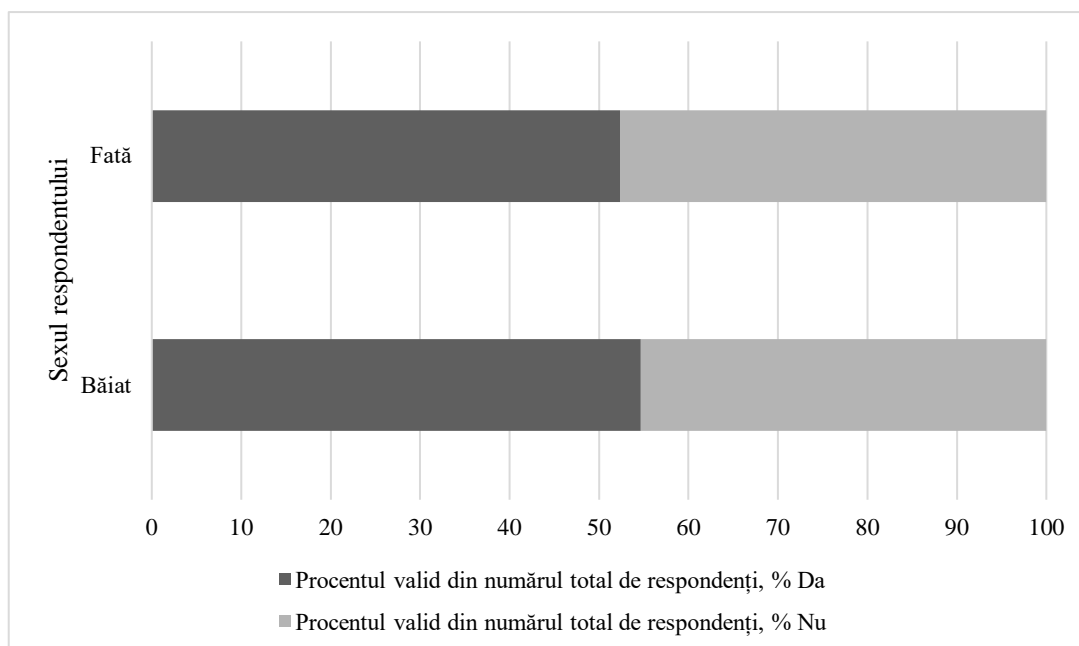

Figura 4. Analiza corelației dintre sexul respondentului și victimizarea acestuia.

Subiecții au trebuit să selecteze dintr-o serie de afirmații pe acelea care li s-au întâmplat cel puțin o dată, astfel 22,9% au selectat că li s-au transmis mesaje supărătoare sau jignitoare, 18,8% din respondenți nu au fost niciodată victime ale cyberbullying-ului, 9,5% au fost excluși din grupuri sau alte forme de activitate online, despre 7,2% au fost postate mesaje supărătoare, 6,9% au fost jigniți prin apeluri telefonice, pozele sau video-urile postate de 6,4% au fost comentate jignitor, 6,3% au fost amenințați pe Internet, iar în 5,1% cazuri au fost create special grupuri pe rețelele de socializare în care se discuta urât despre subiect.

Pentru a evalua frecvența victimizării, subiecții au fost întrebați cât de des li s-a întâmplat să fie jigniți pe Internet, 31,7% au răspuns că li s-a întâmplat de câteva ori, 9,0% au afirmat că s-a întâmplat de multe ori și cu 17,6% s-a întâmplat o singură dată.

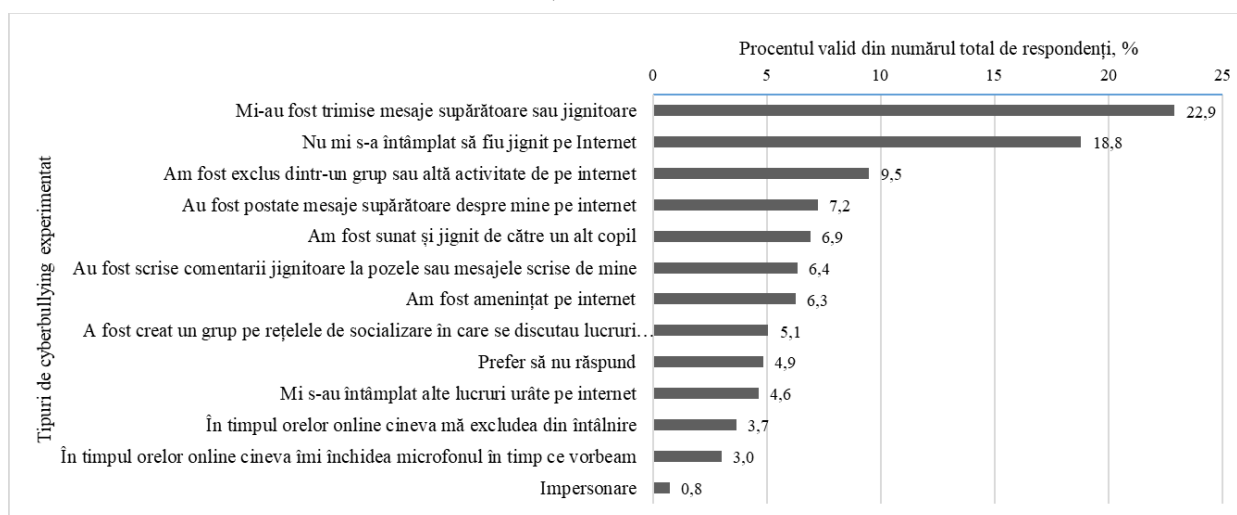

Figura 5. Identificarea tipurilor de cyberbullying frecvent experimentate.

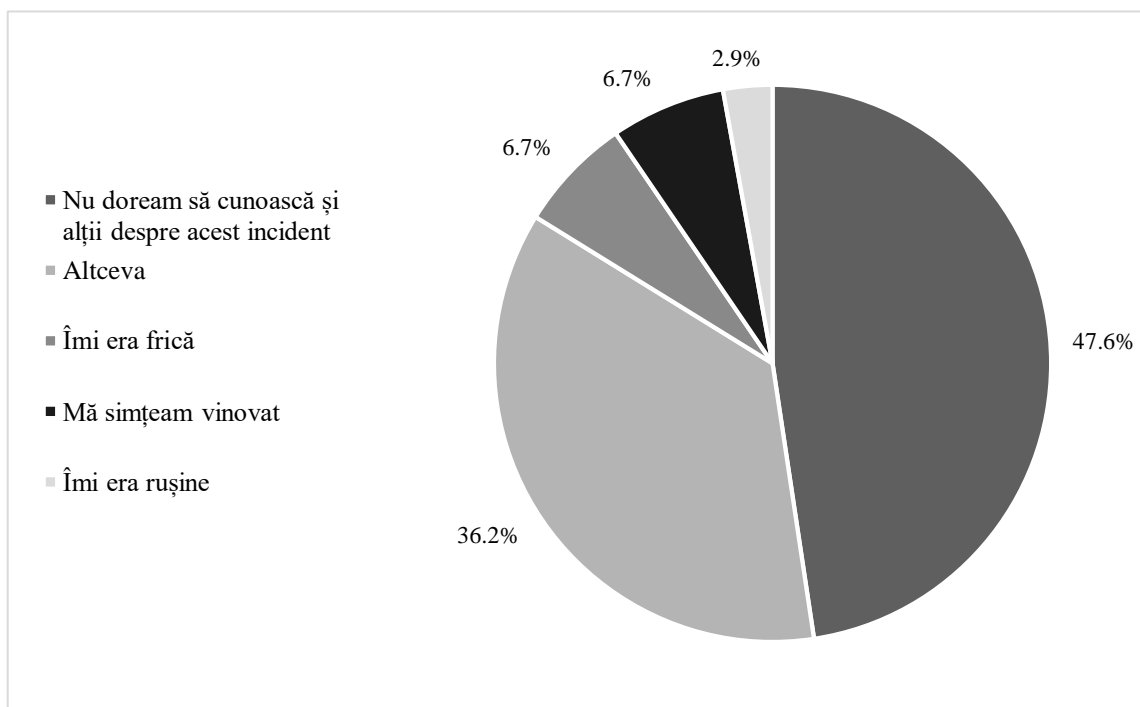

Figura 6. Frecvența victimizării în rândul subiecților.

Efectuând o analiză de corespondență dintre sexul respondentului și frecvența victimizării (Q2. Eu sunt: și Q13. Cât de des s-a întâmplat să fii jignit pe Internet?), se poate observa că băieții într-o proporție mai mare au experimentat cyberbullying-ul decât fetele (Figura 7).

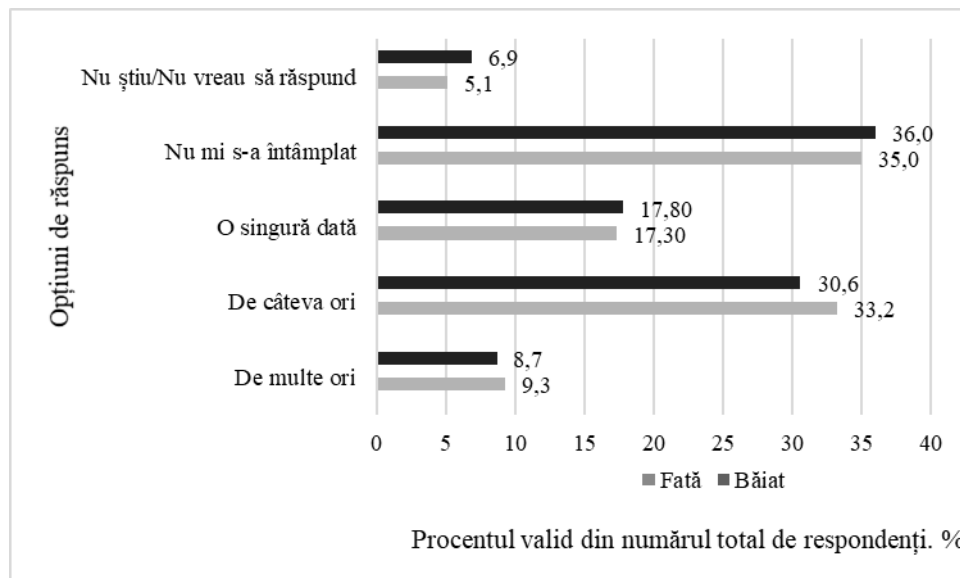

Figura 7. Analiza corelației dintre sexul respondentului și frecvența victimizării.

Cel mai frecvent, supuși cyberbullying-ului subiecții au fost pe rețelele de socializare (Facebook, Tik tok, Instagram) 37,6%, prin mesaje private (Viber, Telegram, Messenger, Skype) 19,4%, în jocurile online 19,5%, în grupurile create pe rețelele de socializare 14,1%, iar 9,6% au selectat o altă cale (Figura 8).

Deci rețelele de socializare reprezintă un risc sporit pentru adolescenți, activitatea lor pe aceste platforme ar trebui să fie controlată, la fel și timpul petrecut pe acestea.

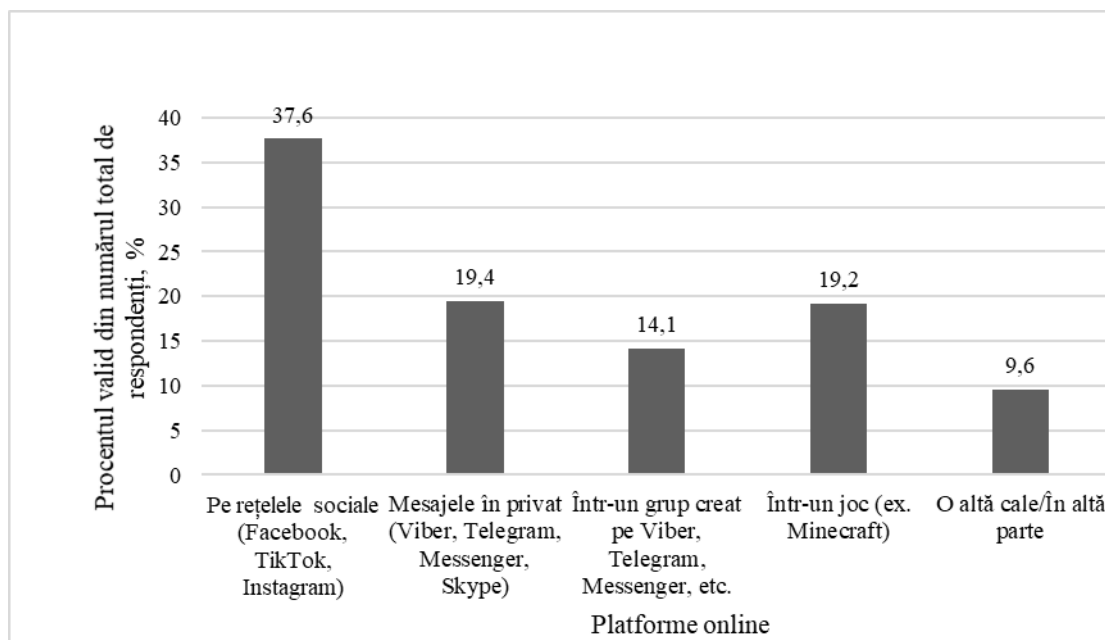

Figura 8. Aplicații/platforme de comunicare pe care au loc mai frecvent incidentele de cyberbullying.

Pentru a cunoaște dacă agresorii fac parte din persoanele cunoscute de victime, respondenților le-a fost adresată o întrebare cu alegere multiplă, iar rezultatele (Figura 9) au reflectat că 1/3 din incidentele de cyberbullying au fost inițiate de persoane necunoscute victimelor (32,6%), în celelalte cazuri agresori au fost colegii de clasă 25,4%, în 21,5% cazuri au fost prietenii victimelor și în 14,3% cazuri au fost prieteni ai prietenilor victimelor.

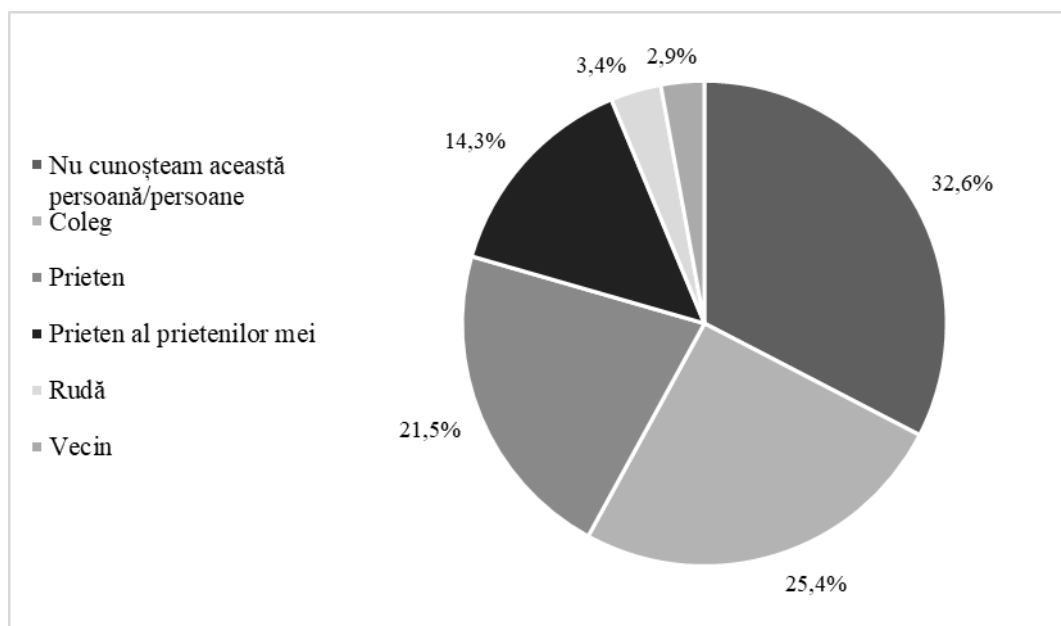

Figura 9. Profilul agresorului.

Concluzia este că aproximativ 2/3 din elevii care au experimentat fenomenul de cyberbullying cunoșteau persoana care îi agresa.

4. Discuții

Scopul prezentului studiu a fost de a explora experiențele elevilor din Republica Moldova aferente fenomenului de cyberbullying. Prelucrarea datelor cantitative obținute au permis de a evalua nivelul de răspândire a cyberbullying-ului în Republica Moldova și de a realiza obiectivele propuse inițial.

Subiecții studiului cunosc în cea mai mare parte despre cyberbullying (93,5%), doar un mic număr de elevi nu au mai auzit până în momentul completării chestionarului despre acest fenomen (6,5%). Cea mai mare parte din respondenți au aflat despre cyberbullying la orele de dirigenție (41,1%) sau din Internet (29,3%). Frecvența cu care au loc incidentele de cyberbullying în cerul lor de prieteni sau la școală este apreciată de 52% dintre respondenți ca având loc destul de des.

Răspunsurile la întrebarea deschisă unde respondenții au definit termenul de cyberbullying au permis conturarea următoarei concluzii și anume că elevii înțeleg foarte bine la ce se referă termenul de cyberbullying, aproximativ 92% au menționat în definițiile proprii unul din următorii termeni: bullying online, agresiune online, hărțuire online, batjocură online, violență online; cuvinte cheie ce se regăsesc în definițiile date de cercetători și prezentate în partea teoretică a studiului. Astfel, a fost confirmată ipoteza H1, conform căreia se afirmă că elevii înțeleg la ce se referă termenul de "cyberbullying".

Conform unui studiu științific, prin care se evalua situația globală a răspândirii fenomenului de cyberbullying, prevalența victimizării variază de la 13,99% la 57,5%, iar prevalența agresorilor de la 6,0% la 46,3% [2]. Rezultatele obținute în prezentul studiu arată o rată a victimizării în Republica Moldova de 53,4% (261 din 489 respondenți au răspuns afirmativ), ceea ce reprezintă un scor foarte înalt, la nivel global. Aceste cifre indică o proporție semnificativă de răspândire a cyberbullying în Republica Moldova, numărul copiilor care se confruntă cu hărțuirea / agresiunea / violența / batjocura în mediul online este mare, deși intenția inițială de a accesa Internetul este de cele mai dese ori una bună, pentru a se bucura de beneficiile jocurilor online și a comunica cu prietenii, pentru a distribui și împărtăși cu alții momentele fericite ale zilei. Astfel, H2 nu s-a confirmat, nivelul de răspândire a cyberbullying-ului în școlile din Republica Moldova este unul foarte înalt, conform mediilor globale de referință.

Rezultatele analizei de corespondență nu au arătat diferențe semnificative după sexul victimei, existând o variație mică între victimizarea băieților (54,7%) și a fetelor (52,4%), ca de altfel și în alte studii științifice [10, 30], cu toate că există și studii în care s-a identificat că fetele sunt mai afectate de cyberbullying, atât ca victime ale fenomenului de cyberbullying cât și ca agresori [31, 33]. Ipoteza H3 a fost confirmată, victimizarea și frecvența victimizării nu depinde de gen.

Pentru contextul Republicii Moldova, rețelele de socializare reprezintă mediul în care cel mai des s-au întâmplat incidente de cyberbullying (37,6%), fiind cele mai populare platforme de comunicare online printre copii. În aproximativ 67,3% cazuri agresorii au fost persoane cunoscute victimelor, preponderent fiind prieteni, colegi sau prieteni ai prietenilor lor. Tipuri comune de cyberbullying experimentate de către subiecți au fost: trimiterea de mesaje false/jignitoare, excluderea din grupurile de pe rețelele de socializare, amenințările online, comentarea răutăcioasă a pozelor/video și crearea grupurilor în care se discută despre alți copii.

5. Concluzii

Cyberbullying-ul este fenomenul care afectează tot mai mult tinerii la nivel internațional, atât timp cât comunicarea ca și necesitate socială pentru ființa umană a migrat de-a lungul timpului din mediul offline în online. Din lucrările științifice analizate se poate concluda că începând cu anii 2000, când au apărut primele studii aferente fenomenului de cyberbullying, numărul persoanelor afectate crește continuu.

Elevii din Republica Moldova accesează Internetul frecvent, de altfel la fel ca și la nivel internațional, iar spectrul activităților desfășurate în mediul online este tot mai mare. Viața cotidiană a tinerilor a trecut în mare parte în mediul virtual, care aduce beneficii incontestabile, dar și consecințe a căror complexitate nu este încă pe deplin studiată.

Datele cantitative obținute în urma prezentului studiu au permis de a determina nivelul de răspândire a cyberbullying-ului în Republica Moldova, care este unul foarte înalt, rata victimizării fiind mai mare de 50%. Studiile anterioare au demonstrat că o abordare cuprinzătoare și de lungă durată a educației anti-cyberbullying este mult mai eficientă decât acțiunile episodice luate la nivel de școală.

O abordare cuprinzătoare a procesului de educație anti-agresiune implică suportul legal și politici implementate de către Ministerul Educației și Cercetării al RM, actualizare curriculum școlar și predarea care promovează un climat școlar protectiv și empatic, instruirea continuă a cadrelor didactice, mecanisme fiabile de raportare a cazurilor de cyberbullying, monitorizare și evaluare sistematică a politicilor și practicilor implementate. Pentru ca toate aceste componente să funcționeze este important ca fiecare entitate să își îndeplinească atribuțiile: comunitățile școlare, Guvernul Republicii Moldova, organizațiile societății civile și desigur părinții.

Cu toate că rezultatele acestui studiu au oferit date importante despre cyberbullying, nu este totuși lipsit de limitări. Concluziile studiului se bazează pe un eșantion de conveniență, dintr-o zonă geografică limitată, în plus dimensiunea eșantionului cu toate că este una reprezentativă, ar trebui să fie extinsă. Una din direcțiile viitoare de cercetare ar fi utilizarea aceluiași sondaj pentru chestionarea mai multor elevi, pentru confirmarea constatărilor studiului pe un eșantion mult mai mare. Alte direcții ce pot fi abordate în cercetările viitoare sunt identificarea diferențelor semnificative statistic între experiențele aferente fenomenului de cyberbullying ale elevilor din mediul rural, versus mediul urban; de asemenea, este important de a cerceta mai aprofundat care sunt consecințele psihologice ale fenomenului de cyberbullying atât la victime, agresori sau martori.

Rezultatele obținute în urma cercetărilor necesită a fi comparate ulterior, peste o anumită perioadă de timp cu rezultate ale cercetărilor similare, pentru a vedea cum evoluează lucrurile.

Mulțumiri: Această publicație a fost elaborată în cadrul proiectului "Împreună pentru educație de calitate", susținut de Liechtenstein Development Service (LED) și implementat de Alianța ONG-urilor active în domeniul Protecției Sociale a Copilului și Familiei (APSCF).

Conflicte de interes: Finanțatorii nu au avut niciun rol în proiectarea studiului; în colectarea, analiza sau interpretarea datelor; în scrierea manuscrisului și în decizia de a publica rezultatele.

Referințe

1. Machimbarrena, J. M.; Garaigordobil, M. Prevalence of Bullying and Cyberbullying in the Last Stage of Primary Education in the Basque Country. *Spanish Journal of Psychology* 2018, 21, E48.
2. Zhu, C.; Huang, S.; Evans, R.; Zhang, W. Cyberbullying Among Adolescents and Children: A Comprehensive Review of the Global Situation, Risk Factors, and Preventive Measures. *Front Public Health* 2021, 9, <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.634909>.
3. Cheianu-Andrei, D. Impactul pilotării standardelor pentru protecția și siguranța copiilor/elevilor în mediul online. *Sociopolis Consultancy*, 2022, pp. 36-39.
4. Baldry, A.C.; Blaya, C; Farrington, D. P. *International Perspectives on Cyberbullying*. Springer International Publishing, Cham, 2018, pp.326, doi: 10.1007/978-3-319-73263-3.
5. Peled, Y. Cyberbullying and its influence on academic, social, and emotional development of undergraduate students. *Heliyon*, Mar. 2019, 5(3), pp. e01393, doi: 10.1016/j.heliyon.2019.e01393.
6. Schütz, J.; Bäker, N.; Koglin, U. Bullying in school and cyberbullying among adolescents without and with special educational needs in emotional-social development and in learning in Germany. *Psychology in the School* Sep. 2022, 59(9), pp. 1737–1754, doi: 10.1002/pits.22722.
7. Schütz, J.; Schipper, N.; Koglin, U. Bullying in school and cyberbullying among adolescents without and with special educational needs in emotional-social development and in learning in Germany. *Psychology in the School* 2022, 59(9), pp. 1737-1754, doi: 10.1002/pits.22722.
8. Thumronglaohapun, S.; Maneeton, B.; Maneeton, N.; Limpiti, S.; Manojai, N.; Chaijaruwanich, J.; Kummaraka, U.; Kardkasem, R.; Muangmool, T.; Kawilapat, S.; Juntaping, K.; Traisathit, P.; Srikummoon, P. Awareness, perception and perpetration of cyberbullying by high school students and undergraduates in Thailand. *PLoS One* 2022, 17(4), pp. e0267702, doi: 10.1371/journal.pone.0267702.
9. Li, Q. Cyberbullying in High Schools: A Study of Students' Behaviors and Beliefs about This New Phenomenon. *J Aggress Maltreat Trauma* 2010, 19(4), pp. 372–392, doi: 10.1080/10926771003788979.
10. Patchin, J.; Hinduja, S. Cyberbullying Among Tweens in the United States: Prevalence, Impact, and Helping Behaviors. *J Early Adolesc* 2022, 42(3), pp. 414–430, doi: 10.1177/02724316211036740.
11. Alexei, Ar.; Alexei, An. The difference between Cyber Security vs Information Security. *Journal of Engineering Science* 2022, 29(4), pp.12, [https://doi.org/10.52326/jes.utm.2022.29\(4\).08](https://doi.org/10.52326/jes.utm.2022.29(4).08).
12. Wiener, N. *Cybernetics; or control and communication in the animal and the machine*. John Wiley 1948, pp. 352.
13. Merriam-Webster.com Dictionary. Available online: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/steersman> (accessed on 10.09.2023).
14. Olweus, D. *Bullying at school: What we know and what we can do*. Blackwell Publishing Ltd. Headquarters in Oxford, United Kingdom, 1993, pp. 142.
15. Thomas, H. J.; Connor, J. P.; Scott, J. G. Integrating Traditional Bullying and Cyberbullying: Challenges of Definition and Measurement in Adolescents – a Review. *Educ Psychol Rev* 2015, 27(1), pp. 135–152, doi: 10.1007/s10648-014-9261-7.
16. Baldry, A. C.; Sorrentino, A. *Cyberbullying: does parental online supervision and youngsters' willingness to report to an adult reduce the risk? The psychology of crime, policing and courts*, Routledge, 2016, pp. 71–88.
17. Nixon, C. Current perspectives: the impact of cyberbullying on adolescent health. *Adolesc Health Med Ther* 2014, pp. 143, doi: 10.2147/AHMT.S36456.
18. Dooley, J.J.; Pyżalski, J.; Cross, D. Cyberbullying Versus Face-to-Face Bullying. *Zeitschrift für Psychologie / Journal of Psychology* 2009, 217(4), pp. 182–188, doi: 10.1027/0044-3409.217.4.182.
19. Jadambaa, A.; Thomas, H. J.; Scott, J. G.; Graves, N.; Brain, D.; Pacella, R. Prevalence of traditional bullying and cyberbullying among children and adolescents in Australia: A systematic review and meta-analysis. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry* 2019, 53(9), pp. 878–888, doi: 10.1177/0004867419846393.
20. Hinduja, S.; Patchin, J. W. Cultivating youth resilience to prevent bullying and cyberbullying victimization. *Child Abuse Negl* 2017, 73, pp. 51–62, doi: 10.1016/j.chiabu.2017.09.010.
21. Cornu, C.; et al. An Introduction to a Whole-Education Approach to School Bullying: Recommendations from UNESCO Scientific Committee on School Violence and Bullying Including Cyberbullying. *International Journal of Bullying Prevention* 2022, doi: 10.1007/s42380-021-00093-8.
22. Fischer, S.; John, N.; Melzer, W.; Kaman, A.; Winter, K.; Bilz, L. Mobbing und Cybermobbing bei Kindern und Jugendlichen in Deutschland – Querschnittergebnisse der HBSC-Studie 2017/18 und Trends. *Journal of Health Monitoring* 2020, 5(3), pp. 56–72, doi: 10.25646/6894.

23. Hoff, D.L.; Mitchell, S.N. Cyberbullying: causes, effects, and remedies. *Journal of Educational Administration* 2009, 47(5), pp. 652–665, doi: 10.1108/09578230910981107.
24. Ghadampour, E.; Shafiei, M.; Heidarirad, H. Relationships among Cyberbullying, psychological vulnerability and suicidal thoughts in female and male students. *Journal of Research in Psychological Health* 2017, 11(3), pp. 28–40, doi: 10.29252/rph.11.3.28.
25. Varghese, M. E.; Pistole, M.C. College Student Cyberbullying: Self-Esteem, Depression, Loneliness, and Attachment. *Journal of College Counseling* 2017, 20(1), pp. 7–21, doi: 10.1002/jocc.12055.
26. UNICEF. Children in a Digital World. Available online: <chrome-extension://efaidnbmninnibpcjpcglclefindmkaj/https://www.unicef.org/media/48601/file> (accessed on 10.09.2023).
27. Pichot, P. Self-Report Inventories in the Study of Depression. *New Results in Depression Research*, Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg, 1986, pp. 53–58. doi: 10.1007/978-3-642-70702-5_7.
28. De Vaus, D. *Surveys in Social Research*. Routledge 2013, pp. 422, doi: 10.4324/9780203501054.
29. Krumpal, I. Determinants of social desirability bias in sensitive surveys: a literature review. *Qual Quant* 2013, 47(4), pp. 2025–2047, doi: 10.1007/s11135-011-9640-9.
30. Wigderson, S.; Lynch, M. Cyber- and traditional peer victimization: Unique relationships with adolescent well-being. *Psychol Violence* 2013, 3(4), pp. 297–309, doi: 10.1037/a0033657.
31. Alhajji, M.; Bass, S.; Dai, T. Cyberbullying, Mental Health, and Violence in Adolescents and Associations with Sex and Race: Data From the 2015 Youth Risk Behavior Survey. *Glob Pediatr Health* 2019, 6, pp. 2333794X1986888, doi: 10.1177/2333794X19868887.
32. Pereira, F.; Matos, M. Cyber-Stalking Victimization: What Predicts Fear Among Portuguese Adolescents? *Eur J Crim Pol Res* 2016, 22(2), pp. 253–270, doi: 10.1007/s10610-015-9285-7.
33. Tesler, R.; Nissanholtz-Gannot, R.; Zigdon, A.; Harel-Fisch, Y. The Association of Cyber-Bullying and Adolescents in Religious and Secular Schools in Israel. *J Relig Health* 2019, 58(6), pp. 2095–2109, doi: 10.1007/s10943-019-00938-z.

Citation: Alexei, A. Primary assessment of cyberbullying in the Republic of Moldova. *Journal of Social Sciences* 2023, 6 (4), pp. 125-140. [https://doi.org/10.52326/jss.utm.2023.6\(4\).11](https://doi.org/10.52326/jss.utm.2023.6(4).11).

Publisher's Note: JSS stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Copyright: © 2023 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Submission of manuscripts:

jes@meridian.utm.md